

Zachodniopomorska
Szkoła Biznesu
w Szczecinie

Materiał przygotowany zgodnie ze standardami WCAG 2.0

PORADNIK DYPLOMANTA

dla studentów studiów I stopnia na kierunku

Pedagogika

Opracowanie: Agnieszka Jankowska

Szczecin, grudzień 2022

1. Zasady dyplomowania obowiązujące w ZPSB (dokumenty, procedury)
2. Istota prac dyplomowych w ZPSB na kierunku Pedagogika
3. Współpraca z promotorem
4. Tworzenie koncepcji pracy dyplomowej
5. Projektowanie badań własnych
6. Redakcja pracy dyplomowej
7. Kryteria oceny pracy dyplomowej
8. Przebieg egzaminu dyplomowego
9. Dyplomant ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi

Celem poradnika jest wsparcie studentów w procesie projektowania i pisania pracy dyplomowej oraz w procesie dyplomowania w Zachodniopomorskiej Szkole Biznesu w Szczecinie.

Poradnik stanowi kompendium wiedzy z zakresu procedury dyplomowej oraz metodyki prowadzenia badań, a także redakcji pracy dyplomowej dla studentów na kierunku Pedagogika.

Poradnik powstał w oparciu o obowiązującą w ZPSB procedurę dyplomową dla studiów pierwszego stopnia na kierunku Pedagogika oraz materiały dydaktyczne prezentowane studentom w ramach kursu Metody i techniki badań pedagogicznych.

1. Zasady dyplomowania obowiązujące w ZPSB (dokumenty, procedury)

Wymogi dotyczące prac dyplomowych oraz zasady dyplomowania i związane z tym procedury regulują następujące dokumenty:

1. Regulamin Studiów Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu w Szczecinie.
2. Zarządzenie Rektora Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu w Szczecinie 14/2022 w sprawie procedury dyplomowej dla studiów pierwszego stopnia na kierunku Pedagogika.
3. Zarządzenie Rektora Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu w Szczecinie 7/2019 w sprawie procedury antyplagiatowej w ZPSB.
4. Procedura wsparcia dla studentów z niepełnosprawnościami w ZPSB.
5. Materiały dydaktyczne dla studentów z kursu Metody i techniki badań pedagogicznych.

Zachęcamy do zapoznania się z materiałami udostępnionymi na stronie internetowej ZPSB Wydział w Gryficach – strefa studenta → plikownia → procedury dyplomowe:

<https://www.zpsb.pl/gryfice/strefa-studenta/plikownia/>

The screenshot shows the website of Zachodniopomorska Szkoła Biznesu w Szczecinie. The header includes the school logo, navigation links for 'ZPSB w Gryficach', and a 'Zapisz się online' button. The main navigation bar has categories: 'Rekrutacja OFERTA EDUKACYJNA', 'Studia STREFA STUDENTA', 'Uczelnia 29 LAT UCZYMY BIZNESU', and 'Kontakt ZNAJDZ NAS'. A search bar and social media icons are also present. The 'STREFA STUDENTA' dropdown menu is open, listing various student resources. The 'Plikownia' option is highlighted with a red rectangle. Below the menu, a banner features a smiling student named Agata. The breadcrumb trail at the bottom reads: 'Strefa studenta > Strefa studenta > Plikownia'.

Zachodniopomorska Szkoła Biznesu w Szczecinie

Studuj w swoim mieście: Wybierz stronę wydziału **ZPSB w Gryficach**

e-dziekanat
e-learning
pocztą
Magazyn ZPSB

Zapisz się online

Rekrutacja
OFERTA EDUKACYJNA

Studia
STREFA STUDENTA

Uczelnia
29 LAT UCZYMY BIZNESU

Kontakt
ZNAJDZ NAS

STREFA STUDENTA

- Akademickie Biuro Karier
- Zajęcia i terminy
- Programy studiów
- Zniżki i stypendia
- Kontynuuj naukę
- Profile promotorów
- Organizacja sesji
- Studia podyplomowe
- Działalność studencka
- Pismo studenckie
- Oplaty
- Uczelnia dla osób niepełnosprawnych
- Biblioteka
- Frasmus
- Plikownia**
- Wsparcie dla studenta

Agata,
studentka ZPSB

Strefa studenta > Strefa studenta > Plikownia

Procedura dyplomowa dla studiów pierwszego stopnia na kierunku Pedagogika obejmuje egzamin dyplomowy oraz **pracę dyplomową – tzw. projekt dyplomowy.**

Egzamin dyplomowy przeprowadza Komisja Egzaminów Dyplomowych.

Praca dyplomowa powinna charakteryzować się pragmatycznym podejściem do rozwiązania konkretnego problemu.

Może mieć charakter pracy analitycznej (badawczej) lub wdrożeniowej (projektowej).

Pożądane jest wykazanie użyteczności pracy dyplomowej dla konkretnego odbiorcy (grupy odbiorców).

Temat pracy musi być zgodny z efektami uczenia się dla kierunku studiów i wybranej przez studenta specjalności.

Praca dyplomowa musi obejmować komponent badań własnych studenta.

Przedmiot i zakres badań powinien być zdefiniowany przez studenta i zaakceptowany przez promotora.

Autor pracy dyplomowej powinien wykazać się umiejętnością formułowania problemu badawczego, określenia celu i przedmiotu badań, doboru metod badawczych oraz znajomością podstawowej i najnowszej literatury przedmiotu.

Praca dyplomowa może być pracą indywidualną lub zespołową (przygotowaną maksymalnie przez 3 osoby), jeżeli podjęta problematyka ma charakter złożony.

W przypadku opracowania zespołowego należy określić wkład każdego z członków zespołu w jego przygotowanie.

Projekt dyplomowy powinien odzwierciedlać przebieg procesu badawczego lub projektowego.

Powinien zawierać następujące komponenty:

1. Przegląd podstawowej i aktualnej literatury przedmiotu (min. 15 pozycji bibliograficznych, analiza obejmuje 25-40% objętości pracy).
2. Zdefiniowanie problemu badawczego; opis metodologii badawczej.
3. Prezentację wyników badań.
4. Proces wnioskowania. Rekomendacje i zalecenia.

Indywidualny projekt dyplomowy to praca pisemna o objętości ok. 40-55 stron (1800 znaków na stronę) wraz z jednostronicowym streszczeniem w języku polskim i obcym.

W przypadku zespołowych projektów dyplomowych, objętość pracy pisemnej powinna wynosić:
ok. 60-70 stron w przypadku zespołów 2-osobowych oraz
80-100 stron w przypadku zespołów 3-osobowych.

W takim przypadku autorzy są zobowiązani do dokładnej specyfikacji części wspólnych i indywidualnych, pozwalającej na ustalenie stopnia i proporcji wkładu pracy.

3. Współpraca z promotorem (strona 1 z 6)

6

Etapy współpracy

Proces dyplomowania obejmuje proces pisania pracy dyplomowej oraz proces przygotowania się do egzaminu dyplomowego.

W obu tych procesach dyplomanta wspiera promotor pracy dyplomowej.

Współpraca dyplomanta z promotorem odbywa się w ramach seminarium dyplomowego i trwa 3 semestry.

W tym czasie promotor aktywnie uczestniczy w procesie powstawania pracy dyplomowej z uwzględnieniem następujących etapów:

Tworzenie koncepcji pracy dyplomowej

Prowadzenie badań oraz pisanie pracy

Przygotowanie do egzaminu dyplomowego

Promotorem i/lub recenzentem projektu dyplomowego może być osoba z tytułem lub stopniem naukowym co najmniej doktora, bądź osoba nieposiadająca stopnia naukowego doktora, ale posiadająca rozbudowane doświadczenie praktyczne w specjalności, w ramach której student realizuje swój projekt dyplomowy.

Zachęcamy do zapoznania się z Profilami Promotorów, udostępnionymi na stronie internetowej ZPSB.

<https://www.zpsb.pl/strefa-studenta/profile-promotorow/>

Etap tworzenia koncepcji pracy dyplomowej

Promotor uczestniczy w procesie wyboru tematu pracy oraz definiowania problematyki badawczej, zgodnych z kierunkiem studiów i studiowaną specjalnością oraz z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i zainteresowaniami studenta.

Promotor uczestniczy w procesie formułowania celów badań oraz pełni funkcje wspomagające w procesie doboru metod i narzędzi badawczych.

Szczegółowy opis składowych koncepcji pracy dyplomowej zawarto w punkcie 4. niniejszego opracowania.

Etap prowadzenia badań i pisanie pracy

Promotor weryfikuje i koryguje poszczególne części / etapy pracy dyplomowej, a w szczególności:

1. zatwierdza zakres i wykonanie studiów literaturowych (część teoretyczna pracy),
2. zatwierdza zakres, metodykę i wykonanie badań własnych dyplomanta (część empiryczna pracy),
3. zatwierdza proces odpowiedzi na pytania badawcze (weryfikacji hipotez) oraz proces wnioskowania i rekomendacji,
4. zatwierdza sposób i efekt zredagowania i edytowania pracy.

Promotor decyduje o dopuszczeniu dyplomanta do egzaminu dyplomowego.

3. Współpraca z promotorem (strona 3 z 6)

W trakcie prowadzenia badań i pisania pracy

promotor zwraca szczególną uwagę na następujące kwestie
(w odniesieniu do formalnych kryteriów oceny / recenzji pracy):

1. Czy student zrealizował zamierzenia zawarte w koncepcji pracy, tj. czy osiągnął cele badań?
2. Czy przedstawione badania dają podstawę do odpowiedzi na problemy badawcze i/lub są podstawą do weryfikacji hipotez zawartych w pracy?
3. Czy materiał empiryczny przedstawiony w pracy zawiera komponent badań własnych?
4. Czy materiał empiryczny zawarty w pracy został przetworzony i zaprezentowany zgodnie ze sztuką – czytelność, perswazyjność, poprawność metodyczna, dobór grafik?
5. Czy proces wnioskowania jest wnikliwy, dojrzały i korespondujący bezpośrednio z celami i problemami badawczymi?
6. Czy część teoretyczna pracy stanowi solidną podstawę do dalszych rozważań w pracy?
7. Czy praca została napisana językiem rzeczowym, adekwatnym, profesjonalnym, bez błędów ortograficznych, gramatycznych, stylistycznych, interpunkcyjnych oraz czy została wyedytowana i zredagowana poprawnie (również z punktu widzenia wymogów technicznych - spisy, odsyłacze, przypisy, źródła, itp.)?
8. Czy skład tekstu jest kompletny, tj. czy zawiera wszystkie niezbędne elementy:
karta tytułowa zgodna ze wzorem ZPSB, oświadczenia o autorstwie, spis treści, wprowadzenie, tekst właściwy, spisy bibliograficzne, spisy obiektów (tabele, rysunki, schematy), streszczenie w jęz. polskim i obcym, załączniki, aneksy, itp.?

3. Współpraca z promotorem (strona 4 z 6)

Po dopuszczeniu dyplomanta do egzaminu dyplomowego

Promotor dokonuje weryfikacji pracy dyplomowej w Jednolitym Systemie Antyplagiatowym (JSA).

Po zaakceptowaniu raportu JSA promotor informuje studenta, że może złożyć pracę w dziekanacie (ostateczny termin regulaminowy to 20 dni przed planowanym egzaminem dyplomowym).

Na mocy Zarządzenia Rektora ZPSB w sprawie procedury antyplagiatowej w ZPSB (zarządzenie 7/2019):

9. Proces weryfikacji pracy w Jednolitym Systemie Antyplagiatowym jest obowiązkiem promotora, przy czym dopuszcza się możliwość przesyłania prac do JSA przez pracowników dziekanatów.
10. Proces weryfikacji pracy obejmuje następujące etapy:
 - a) Promotor zakłada badanie tzn. wypełnia metrykę pracy i dodaje plik (bądź pliki pracy) do systemu;
 - b) System sprawdza pracę pod kątem zapożyczeń, manipulacji na tekście i obecności w pracy obcego stylu;
 - c) Promotor po przebadaniu pracy ma dostęp do Raportu w systemie, na którym może pracować;
 - d) Po analizie parametrów i ewentualnym przeliczeniu wyniku, Promotor akceptuje ostateczny raport w systemie;
 - e) Promotor (lub dziekanat) pobiera i drukuje raport ogólny w postaci pdf, na którym uzasadnia dopuszczenie lub niedopuszczenie studenta do egzaminu dyplomowego.
 - f) Raport, o którym mowa w pkt. e załączany jest do akt studenta.

.....

14. Jeżeli w wyniku oceny, Promotor uznaje, że praca jest plagiatem, praca nie zostaje dopuszczona do egzaminu dyplomowego, a wobec jej autora/ki wszczyna się postępowanie dyscyplinarne, zgodnie z przepisami Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. z późn. zm.

3. Współpraca z promotorem (strona 5 z 6)

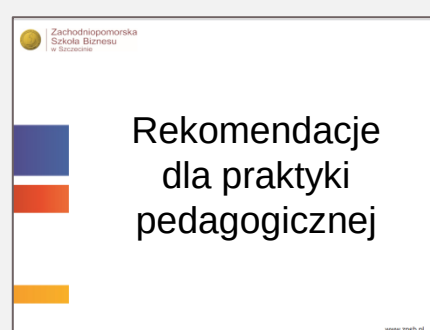
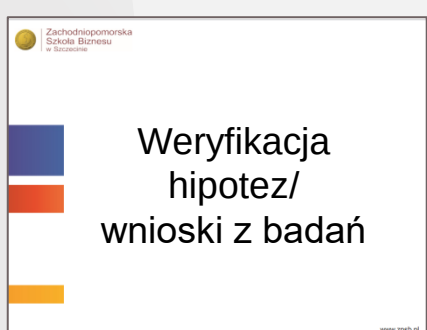
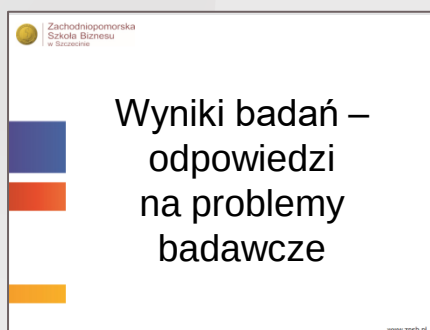
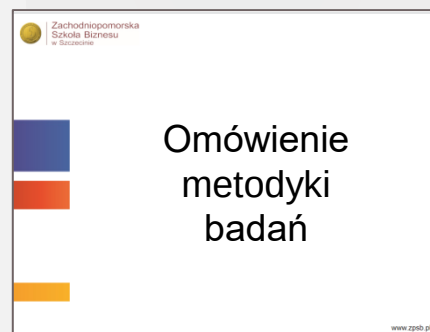
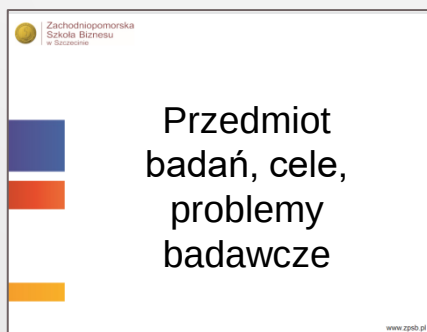
10

Etap przygotowania do egzaminu dyplomowego

Promotor przygotowuje ocenę (recenzję) pracy dyplomowej (więcej na ten temat w punkcie 7. niniejszego opracowania).

Promotor pomaga przygotować się dyplomantowi do egzaminu dyplomowego, w szczególności uzgadniając zakres i strukturę prezentacji projektu dyplomowego.

Ponieważ ta część egzaminu ma limitowany czas (maksymalnie 10 minut), należy zaprezentować maksymalnie 10 slajdów, w tym następujące:

Dekalog dyplomanta

1. Bądź obecny na zajęciach seminaryjnych
(nie ma innej metody poznania się z promotorem).
2. Nie wstydź się zadawać promotorowi pytań
(nie ma głupich pytań, są tylko głupie odpowiedzi).
3. W razie potrzeby, nie wstydź się nawiązać kontakt mailowy.
4. Kontakty telefoniczne są raczej źle widziane i zwykle mało przydatne.
5. Jeśli potrzebujesz dodatkowego spotkania (poza seminarium),
po prostu daj znać e-mailem, na pewno znajdziecie z promotorem
wspólny termin.
6. Dotrzymuj wszystkich wyznaczonych przez promotora
terminów wykonania kolejnych etapów prac.
7. Nie przysyłaj promotorowi brudnopisów i niedokończonych części pracy.
8. Zawsze dbaj o staranną edycję (i oczywiście ortografię)
wszystkich wysyłanych do promotora tekstów.
9. Nie licz na to, że uda Ci się wcisnąć promotorowi w ostatnim terminie
gotową (kupioną, splagiowaną) pracę nie Twojego autorstwa.
10. Po obronie... nigdy nie zapominaj o swoim promotorze
i swojej Uczelni 😊.

Komponenty koncepcji pracy dyplomowej

Koncepcja pracy dyplomowej to opis pomysłu dyplomanta na zbadanie określonego zjawiska.

Koncepcja pracy obejmuje opis tematyki / problematyki badawczej, uzasadnienie podjęcia tematu, cele badań, problemy badawcze (i hipotezy) oraz opis metodyki badań i struktury pracy.

Tematyka – problematyka badawcza	
Motywy podjęcia tematu	
Cele badań	
Problemy badawcze (i hipotezy)	
Metodyka badań	
Planowana struktura pracy	

4.
Tworzenie koncepcji pracy dyplomowej
(strona 2 z 10)

Do stworzenia koncepcji pracy dyplomowej można wykorzystać poniższy formularz budowy koncepcji pracy dyplomowej.

Imię i nazwisko	
Proponowany temat pracy (to nie musi być ostateczne brzmienie tytułu pracy, może to być wersja robocza, awizująca problematykę pracy)	
Krótki, zwięzły i konkretny opis problematyki badań (proszę wskazać na przedmiot badań [co autor/ka zamierza badać – fakty, procesy, zjawiska, doświadczenia, zachowania konkretnych ludzi lub grup] oraz krótko opisać, jaki problem autor/ka zamierza rozwiązać)	
Motywy podjęcia tematu (proszę podać motywy obiektywne [dlaczego rozpatrywany problem jest ważny?] oraz motywy subiektywne [dlaczego autor/ka czuje się odpowiedzialny/a za ten problem?])	
Cel poznawczy i cel praktyczny badań własnych (proszę wskazać jaki wycinek rzeczywistości społecznej [w ramach przedmiotu badań] autor/ka rozpozna naukowo oraz w jaki sposób wyniki badań mogą być wykorzystane do planowania zmian w określonej rzeczywistości społecznej)	
Problemy badawcze (i hipotezy badawcze formułowane obligatoryjnie w badaniach zależnościowych; w badaniach istotnościowych – niekonieczne, a nawet niepożądane)	
Krótki opis metod badawczych (proszę podać jakie metody / techniki / narzędzia zostaną wykorzystane przy rozwiązywaniu problemu badawczego)	
Projekt struktury pracy (proszę zaprojektować kolejne rozdziały i podrozdziały pracy)	

Tematyka – problematyka badawcza

Temat pracy musi być zgodny z efektami uczenia się dla kierunku studiów i wybranej przez studenta specjalności.

Decydując o wyborze tematu warto, by student odpowiedział sobie na kilka kluczowych pytań:

- Na czym właściwie polega problem, którym chcę się zająć?
- Kto wygłasza opinie, że temat jest ważny i jakie rozwiązania problemu mogą znaleźć w literaturze?
- Jakie argumenty uzasadniają zajęcie się tym tematem?
- Czy temat jest realny i aktualny?
- Czy jestem w stanie rozpoznać teoretycznie i empirycznie dany wycinek rzeczywistości społecznej oraz zaproponować rozwiązania dla praktyki?

Dobrze sformułowany temat powinien wskazywać na problem, któremu ma służyć praca.

Nie może być on zbyt ogólny ani zbyt szczegółowy.

Przy jego ustalaniu należy brać pod uwagę dostępność literatury oraz narzędzi badawczych.

W tytule nie jest wskazane ujawnianie bliższych danych określonej jednostki organizacyjnej (np. Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Waniorowie).

Teren badań przedstawiamy w podrozdziale poświęconym organizacji badań.

.....

S. Korczyński, *Przygotowanie pracy dyplomowej z pedagogiki*, Warszawa 2013, s. 19-20.

Tematyka – problematyka badawcza – ciąg dalszy

Problematyka pracy staje się punktem wyjścia do określenia przedmiotu i celów badań.

Przedmiotem badań jest określony wycinek rzeczywistości wynikający z tematu pracy i powiązany z problemami badawczymi.

Formułując przedmiot badań, informuje o tym, **co badamy**.

Przedmiotem badań mogą być zarówno fakty, zdarzenia, procesy, zjawiska, obiekty, jak też **doświadczenia, wiedza, zachowania konkretnych ludzi lub grup**.

Zwracamy uwagę, że **ludzie mogą stanowić podmiot badań, a nie „przedmiot badań”**.

Badacz społeczny (w tym – pedagog) jest w stanie poznać tylko zachowania, wypowiedzi lub wytwory ludzi / zbiorowości ludzkich (np. zachowania młodzieży, wypowiedzi / opinie pracowników zakładów karnych, wytwory mieszkańców Domu Pomocy Społecznej).

Przedmiot badań powinien być **konkretny** i powinien określać zjawiska **dostępne doświadczeniu**, a więc np. zachowania agresywne młodzieży, albo wypowiedzi (agresywne / o agresji) młodzieży, przejawy działań agresywnych (graffiti, zdemolowane stadiony).

.....

S. Korczyński, *Przygotowanie pracy dyplomowej z pedagogiki*, Warszawa 2013, s. 20.

Motywy podjęcia tematu

Uzasadnienie wyboru tematu / problematyki badawczej
wymaga podania dwóch rodzajów motywów: obiektywnych i subiektywnych:

Motywy obiektywne	Motywy subiektywne
• Temat jest ważny dla analizowanej instytucji • Temat jest istotny z punktu widzenia organizowania i prowadzenia procesów wychowawczych, opiekuńczych, resocjalizacyjnych... • Obserwowane i/lub opisane w literaturze zjawiska pedagogiczne stanowią aktualne wyzwanie dla praktyków...	• Temat stanowi obiekt zainteresowań autora/autorki • Autor/ka łączy przyszłość zawodową z ... • Autor/ka ma doświadczenia i/lub obserwacje w pracy pedagogicznej w danym zakresie

Ważne, aby student podał oba rodzaje motywów, czyli wskazał na szerszy, aniżeli jedynie osobisty, kontekst i korzyści płynące z podejmowanej problematyki i proponowanych badań.

Uzasadnienie dokonanego wyboru tematu, to element obowiązkowy „wstępu” do pracy dyplomowej.

Cele badań

Celem badań podejmowanych w ramach projektu dyplomowego jest zdobycie lub pogłębienie wiedzy o ludziach, procesach, zjawiskach, ich opis i wyjaśnienie oraz wypracowanie wskazań możliwości zmiany danego stanu w kierunku najbardziej pożądanym.

Badacze pedagogiczni powinni nie tylko diagnozować i wyjaśniać, lecz także starać się wskazywać możliwości wykorzystania zdobytych w ten sposób informacji.

A zatem, wśród celów badań zazwyczaj formułujemy cele poznawcze oraz praktyczne.

Cel poznawczy wiąże się z naukowym poznaniem określonego, w ramach przedmiotu badań, wycinka rzeczywistości.

Cel praktyczny dotyczy wykorzystania wyników badań do planowania zmian mających na celu poprawę określonej sytuacji społecznej.

.....

S. Korczyński, *Przygotowanie pracy dyplomowej z pedagogiki*, Warszawa 2013, s. 21-22.

Przyjmując kategorie celów badań za Januszem Gniteckim, możemy również sformułować **cel teoretyczny**. Jest on związany z podejmowaniem zadań o charakterze teoretycznym, które mogą zmierzać do opracowania ogólnych założeń np. koncepcji programowo-metodycznej oddziaływań wychowawczych/resocjalizacyjnych/opiekuńczych czy opracowania teoretycznego modelu np. zajęć wychowawczych/resocjalizacyjnych/opiekuńczych.

Jedną z najistotniejszych kwestii w ocenie/recenzji pracy dyplomowej jest odpowiedź na pytanie: Czy dyplomant osiągnął zakładane cele? Dlatego formalizacja celów pracy powinna realistycznie zakładać jaki ma być finalny efekt badań i rozważań zawartych w pracy. Nierzadko problemem jest bardzo ambitnie zdefiniowany cel pracy, jednak rzadko okazuje się, że taki cel został osiągnięty. Warto rozważyć ten aspekt już na etapie tworzenia koncepcji pracy.

Problemy badawcze (i hipotezy)

Problemy badawcze to pytania, na które poszukujemy odpowiedzi, podejmując odpowiednio zaplanowane i dobrze zorganizowane badania.

W treści problemów zawarte są jakość i zakres niewiedzy odnoszącej się do wybranego wycinka rzeczywistości.

Biorąc pod uwagę strukturę logiczną pytań, wyróżnia się dwa ich rodzaje: **pytania rozstrzygnięcia oraz pytania dopełnienia**.

Pytania rozstrzygnięcia zawierają jedną alternatywę i rozpoczynają się od partykuły „czy” poprzedzającej zdanie oznajmujące.

Wymagają udzielenia jednej z dwu wypowiedzi wykluczających się – „tak” lub „nie”.

Pytania dopełnienia to pytania złożone, stwarzające możliwość udzielenia szerszych odpowiedzi. Rozpoczynają się od zaimków: jak, jaki, kto, który, gdzie, dlaczego.

Rekomendujemy formułowanie problemów badawczych w postaci pytań dopełnienia.

Nie w każdym badaniu musi pojawić się hipoteza robocza, a czasem jest ona wręcz niepożądana.

Hipotezy wysuwa się zawsze, gdy w badaniach poszukujemy odpowiedzi na pytania dotyczące relacji między zmiennymi (badania zależnościowe).

W badaniach opartych na opisie faktów lub zjawisk bez wnikania w zachodzące między nimi relacje (badania istotnościowe, *stricte* diagnostyczne), formułowanie hipotez może okazać się wręcz niepożądane. W ten sposób można uniknąć wywierania przez nie wpływu na wynik końcowy przeprowadzanych badań na temat właściwości (wartości) zmiennych.

Rekomendujemy formułowanie hipotez roboczych tylko w przypadku badań zależnościowych.

Metodyka badań

Zgodnie z wymogami procesu dyplomowania w ZPSB, z uwzględnieniem profilu praktycznego studiów, bardzo ważnym komponentem prac dyplomowych jest **część empiryczna i tworzące ją badania.**

W przypadku **badań pierwotnych** student powinien wykazać się umiejętnością przeprowadzenia procesu analitycznego, tj.:

- skonstruowania narzędzi badawczych,
- wyboru grupy do badań,
- wyboru metody przetworzenia danych pierwotnych,
- przeprowadzenia procesu wnioskowania.

Więcej na temat metodyki prowadzenia badań pierwotnych zawarto w punkcie 5. niniejszego opracowania.

W przypadku **badań wtórnych** student powinien wykazać się umiejętnościami:

- dotarcia do różnych źródeł informacji i danych,
- wyselekcjonowania wiarygodnych i adekwatnych danych,
- uporządkowania i przetworzenia danych w odpowiednich przekrojach,
- przeprowadzenia procesu wnioskowania.

Planowana struktura pracy

Zasadniczą kwestią przy planowaniu struktury pracy dyplomowej jest zagwarantowanie osiągnięcia celu całej rozprawy oraz uzyskanie odpowiedzi na pytania badawcze (i weryfikacja hipotez).

Istotne jest również prawidłowe uchwycenie proporcji między częścią teoretyczną i empiryczną pracy.

Choć nie zamierzamy stawiać ciasnych granic w tym zakresie, to jednak wskazujemy na pewne, pożądane proporcje:

- część teoretyczna pracy (przegląd literatury przedmiotu) – 25-40%
- założenia metodologiczne badań własnych – do 15%
- prezentacja i analiza wyników badań, wnioski i rekomendacje – ok. 45%

Przykładowa struktura pracy dyplomowej na następnej stronie.

4.
Tworzenie koncepcji pracy dyplomowej
(strona 10 z 10)

Przykład struktury pracy dyplomowej

WSTĘP (przedstawienie celu badań oraz uzasadnienie wyboru tematu, znaczenie podjętej problematyki, walory poznawcze pracy, przydatność praktyczna, informacje o metodach i technikach badawczych, ogólne informacje o zawartości poszczególnych rozdziałów pracy)

STRESZCZENIE (w języku polskim i obcym)

ROZDZIAŁ 1. TEORETYCZNE PODSTAWY PROBLEMATYKI BADAŃ

- 1.1.
- 1.2.
- 1.3.

Rekomendujemy, aby w rozdziale 1. wskazać na wyniki dotychczasowych badań z obszaru projektu dyplomowego.

ROZDZIAŁ 2. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE BADAŃ WŁASNYCH

- 2.1. Przedmiot, cele badań i problemy badawcze (i hipotezy)
- 2.2. Zmienne i wskaźniki
- 2.3. Metody, techniki i narzędzia badawcze
- 2.4. Organizacja i przebieg badań oraz charakterystyka uczestników badań

ROZDZIAŁ 3. ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ WŁASNYCH

- 3.1. (tytuły tych podrozdziałów powinny odpowiadać problemom szczegółowym)
- 3.2.
- 3.3.

PODSUMOWANIE WYNIKÓW BADAŃ, WNIOSKI I REKOMENDACJE

BIBLIOGRAFIA

SPIS TABEL I WYKRESÓW

ANEKS

Strategie badań

Praktyczne walory pracy dyplomowej wynikają głównie z **warstwy badań pierwotnych i wtórnych**, na podstawie których zmierzamy do rozwiązania zdefiniowanego problemu.

Badania te powinny być przeprowadzone **przy użyciu adekwatnych metod, technik i narzędzi badawczych, korespondujących z problematyką badań (oraz przyjętymi hipotezami), a także strategią badawczą.**

W naukach społecznych stosujemy strategie badań ilościowych, jakościowych i mieszanych, będących triangulacją badań ilościowych i jakościowych.

Dla studiów I stopnia rekomendujemy wybór problematyki badań możliwej do empirycznego rozpoznania metodami strategii ilościowej.

Warto, aby student miał świadomość zastosowanej przez siebie strategii badań. Podstawowe różnice zaprezentowano w tabeli na następnej stronie.

Podstawowe różnice badań ilościowych i jakościowych

Cecha	Badania ilościowe	Badania jakościowe
Cel badań	Formułowanie praw ogólnych / wyjaśnienia nomotetyczne = mają na celu uogólnione rozumienie wielu przypadków	Wyjaśnienie przypadku / wyjaśnienia idiograficzne = dążą do pełnego zrozumienia poszczególnych przypadków
Istota badań	Pomiar – rzeczywistość opisuje się w formie zestawień, obliczeń z uwzględnieniem analizy statystycznej i matematycznej. Formułuje się wnioski dotyczące częstotliwości występowania badanych zjawisk/problemów/procesów oraz ocenia i analizuje zależności między nimi	Jakościowy opis faktów, procesów, zjawisk, analiza badanych zjawisk = poznanie, rozumienie, opis, wyjaśnianie różnorodności zjawisk, a nie diagnoza częstości ich występowania
Stosunek do teorii	Jako podstawa / rozumowanie (badania) dedukcyjne = zaczyna od stwierdzeń ogólnych i przewiduje konkretne obserwacje	Jako wynik / rozumowanie (badania) indukcyjne = rozumowanie przebiega od poszczególnych obserwacji do ogólnych reguł
Materiał empiryczny / Podstawa wnioskowania	Liczby	Tekst
Komunikowanie wyników	Tabele, wykresy	Narracja, reportaż
Reprezentatywność	Generalna = przeprowadza się na dużych liczebnie próbach reprezentatywnych, a wyniki z tych prób uogólnia się na całą populację tzw. populację generalną	Lokalna = mała próba badawcza, studium przypadku
Badania	Weryfikacyjne, sondażowe, korelacyjne	Narracyjne, fenomenologia, etnografia, teoria ugruntowana, studia przypadków, fenomenografia

Metoda, technika, narzędzie badawcze

Metoda jest pojęciem najszerszym i nadrzędnym w stosunku do techniki i narzędzia badawczego. Zawiera w sobie szereg działań o różnym charakterze.

Technika jest pojęciem podrzędnym wobec metody i nadrzędnym w stosunku do narzędzia badawczego.

Techniki badań są czynnościami określonymi przez dobór odpowiedniej metody i przez nią uwarunkowanymi.

Technika badawcza ogranicza się do czynności pojedynczych lub pojedynczo jednorodnych.

Narzędzie badawcze jest przedmiotem służącym do realizacji wybranej techniki badań.

O ile technika badawcza ma znaczenie czasownikowe i oznacza czynność, np.: obserwowanie, prowadzenie wywiadu, to narzędzie badawcze ma znaczenie rzeczownikowe i służy do technicznego gromadzenia danych z badań. W tym rozumieniu narzędziem badawczym będzie kwestionariusz wywiadu, magnetofon, arkusz obserwacyjny.

Przystępując do badań w pierwszej kolejności wybieramy odpowiednią metodę. Ta dopiero decyduje o doborze stosowanej techniki badań, a wybrana technika wyznacza narzędzia badawcze.

.....

T. Pilch, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 2010, s. 71-72.

Metody badawcze

Dobierając metodę badań należy opierać się na jednej klasyfikacji metod przyjętej w metodologii badań pedagogicznych.

Nie należy posługiwać się różnymi klasyfikacjami, gdyż to, co jedni autorzy nazywają metodą, inni – techniką, a jeszcze inni – narzędziem badawczym.

W badaniach ilościowych najczęściej wykorzystywana jest klasyfikacja metod Tadeusza Pilcha i Teresy Bauman. Autorzy ci wymieniają następujące metody badań pedagogicznych:

- eksperyment pedagogiczny,
- monografia pedagogiczna,
- metoda indywidualnych przypadków,
- metoda sondażu diagnostycznego.

Wśród badań jakościowych Pilch i Bauman wymieniają:

- badania etnograficzne,
- studium przypadku,
- badania fenomenograficzne,
- badanie w działaniu.

Metodami najczęściej stosowanymi w badaniach jakościowych są: wywiad (w tym narracyjny), obserwacja (w tym uczestnicząca), analiza wytworów ludzkich, analiza dokumentów.

.....

T. Pilch, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 2010, s. 72-82, 294-343.

Techniki i narzędzia badawcze

W sondażu diagnostycznym najczęściej występujące techniki to:

- wywiad,
- ankieta,
- analiza dokumentów,
- techniki socjometryczne,
- techniki statystyczne.

Metoda monograficzna może być realizowana przez wiele różnorodnych technik:

- analiza dokumentów (kroniki, zdjęcia, autobiografie),
- obserwacja uczestnicząca,
- ankieta,
- wywiad.

W metodzie indywidualnych przypadków, najbardziej użyteczną techniką jest wywiad. Może być on wzbogacony o obserwację i analizę dokumentów osobistych.

Narzędziami najczęściej wykorzystywanymi w badaniach naszych dyplomantów są:

- kwestionariusz ankiety,
- kwestionariusz wywiadu,
- arkusz obserwacji.

Narzędzia badawcze

Zaprojektowanie narzędzia badawczego, np. kwestionariusza ankiety, nie jest zadaniem łatwym.

Najczęściej identyfikowane wady konstrukcji kwestionariuszy ankiet:

1. Brak listu wprowadzającego i instrukcji postępowania (kto prowadzi badania, jaki jest ich cel, zapewnienie o anonimowości, wskazanie jak należy odpowiadać na pytania kwestionariusza ankiety).
2. Nadmiernie rozbudowane dane metryczkowe, uwzględniające cechy zupełnie nieistotne dla badanej populacji i problemu.
3. Nadużywanie pytań rozstrzygnięcia, dających jedynie odpowiedź „tak” lub „nie”.
4. Nadużywanie pytań otwartych (i brak analizy jakościowej uzyskanych odpowiedzi).
5. Brak określenia czy oczekujemy jednej czy wielu odpowiedzi.

Uwzględniając powyższe, warto zwrócić uwagę na katalog złotych zasad przy tworzeniu kwestionariusza ankiety – na następnej stronie.

Zasady konstrukcji kwestionariusza ankiety

1. Pytania powinny dotyczyć ściśle określonych zagadnień i być powiązane z problemami badawczymi (niemające związku z problemami należy wykreślić).
2. Kolejność pytań powinna być przemyślana, powinny być one pogrupowane według problematyki badawczej lub typu pytania.
3. Każdy fragment narzędzia winien być celowy. Jeśli niepotrzebne są nam dane o wieku lub płci to, mimo że wydają się być żelaznymi pytaniami, nie trzeba ich umieszczać.
4. Klarowność instrukcji – w pytaniach wielokrotnego wyboru należy określić ile odpowiedzi maksymalnie można udzielić.
5. Należy unikać pytań odnoszących się do kilku kwestii (np. Czy dziecko dobrze się uczy i zachowuje?).
6. Należy unikać pytań sugestywnych, sugerujących odpowiedź (np. Większość ludzi w obecnych czasach nieprawidłowo się odżywia, czy Pan/i tak samo uważa?).
7. Należy unikać pytań wikłających (np. Czy to prawda, że przestał Pan bić syna?).
8. Pytania nie powinny dotyczyć cech osobowości (np. Czy jesteś introwertykiem?).
9. Słownictwo powinno być zrozumiałe dla respondentów, a używane terminy dostosowane do wieku, wykształcenia, poziomu rozwoju umysłowego (Dla wielu respondentów niejasne mogłoby być pytanie: Czy zakład pracy stwarza Ci możliwość zaspokojenia potrzeby afiliacji?).
10. Pytania powinny być proste, jasne i jednoznaczne. Należy unikać pytań wieloznacznych (np. Czy czujesz się zagubiony w życiu?).
11. W pytaniach należy unikać nieokreślonych jednostek czasu (np. Czy ostatnio był Pan w teatrze?).
12. Należy unikać słów emocjonalnie nacechowanych (np. Proszę wymienić najbardziej skandaliczne zachowania wychowanka).
13. Wymogiem nieformalnym jest, aby każdy kwestionariusz był opatrzony tzw. metryczką, która zawiera na ogół rejestr zmiennych niezależnych. Są to pytania o wiek, wykształcenie, pochodzenie... Zawartość metryczki wynika z problematyki i celów badań, nie pytajmy więc o coś, co nie ma znaczenia dla naszych badań.
14. Pytania zamieszczone w kwestionariuszu powinny być poprzedzone odpowiednią instrukcją, zawierającą następujące informacje: kto prowadzi badania, jaki jest ich cel, zapewnienie o anonimowości, wskazanie jak należy odpowiadać na pytania kwestionariusza (ankiety).

Pytania kwestionariusza ankiety

Kwestionariusz ankiety, niezależnie od sposobu, w którym przeprowadza się badanie (ankieta w Internecie, pocztowa, audytoryjna, etc.), może zawierać **pytania otwarte, zamknięte i półotwarte**.

Należy ograniczyć liczbę pytań otwartych, gdyż respondenci niechętnie udzielają na nie odpowiedzi, a ich analiza przysparza trudności początkującym badaczom. Nie oznacza to jednak, że należy z nich całkowicie rezygnować.

Łatwiejsze w stosowaniu (dla respondentów i badacza) są kwestionariusze zawierające pytania zamknięte i półotwarte. Są to pytania zawierające zestaw możliwych odpowiedzi, jakich respondent może udzielić na postawione pytanie, tzw. kafeterię.

Kafeterie mogą być zamknięte, półotwarte, koniunktywne i dysjunktywne.

Kafeteria zamknięta zawiera ściśle ograniczony zestaw możliwych odpowiedzi i nie ma w niej miejsca na dodanie dodatkowej możliwości.

Kafeteria półotwarta zawiera rejestr możliwych odpowiedzi, a oprócz nich zawiera miejsce na dodatkową możliwość oznaczoną najczęściej terminem „inne”.

Kafeteria koniunktywna dopuszcza możliwość wyboru kilku odpowiedzi spośród wymienionych (pytania wielokrotnego wyboru).

Kafeteria dysjunktywna dopuszcza wybór tylko jednej możliwości spośród wymienionych w kafeterii (pytania jednokrotnego wyboru).

Przykłady pytań kwestionariusza ankiety

1. Jakie plany mieliście Państwo w okresie przedmałżeńskim? (pytanie otwarte)
2. Jakie motywy skłoniły Panią do zawarcia małżeństwa? Proszę wskazać wszystkie, które Pani dotyczą. (pytanie zamknięte z kafeterią koniunktywną)
 - Miłość do partnera
 - Dobra sytuacja materialna partnera
 - Chęć usamodzielnienia się
 - Lęk przed samotnością
 - Przedwczesna ciąża
3. Co bardziej Pan/i ceni? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi. (pytanie zamknięte z kafeterią dysjunktywną)
 - Pieniądze
 - Zdrowie
4. Co wydaje się Pani/Panu sprawą najważniejszą w życiu? Proszę podkreślić i ponumerować od 1 do 3, gdzie 1 oznacza najważniejsze. (pytanie półotwarte z kafeterią koniunktywną)
 - Szczęście rodzinne
 - Spokojne życie
 - Przeżycie wielkiej przygody
 - Zrobienie kariery
 - Zdobywanie pieniędzy
 - Inne
5. Jeśli ma Pan/i załatwić jakąś sprawę w instytucji państwowej, z jakim nastawieniem Pan/i idzie? Proszę podkreślić jedną odpowiedź lub wpisać własną. (pytanie półotwarte z kafeterią dysjunktywną)
 - „Załatwię wszystko od razu”
 - „Będę musiała kilkakrotnie przychodzić”
 - „Najprawdopodobniej nic nie załatwię”
 - Inne.....

5. Projektowanie badań własnych (strona 10 z 15)

31

Przykłady kafeterii zamkniętych

Najczęściej i najchętniej stosowaną kafeterią jest **skala Likerta**, wykorzystywana do mierzenia postaw wobec konkretnych problemów czy opinii

Składa się ona z 5 odpowiedzi ułożonych w porządku od całkowitej akceptacji do całkowitego odrzucenia lub odwrotnie

Liczba odpowiedzi do wyboru powinna być nieparzysta, bowiem środkowe twierdzenie powinno być neutralne (np. „trudno powiedzieć”, „nie mam zdania”).

Przykład: Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że czytanie rozwija wyobraźnię?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Nie mam zdania ←
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie

Ze względów psychologicznych sugeruje się, aby tę odpowiedź umieszczać na końcu lub w ogóle jej nie umieszczać, wówczas mamy pewność, że uzyskamy odpowiedzi. Jest to tzw. skala „wymuszająca”

Czasami stosowana jest też skala 7-punktowa.

Przykład: Czy lubisz przychodzić do biblioteki?

- Zdecydowanie nie
- Nie
- Raczej nie
- Trudno powiedzieć
- Raczej tak
- Tak
- Zdecydowanie tak

Przykłady kafeterii zamkniętych – ciąg dalszy

Skala ważności – skala odpowiedzi zawiera się pomiędzy określeniami „nadzwyczaj ważne” i „nieistotne”, np.

Kontakty z wychowawcą są dla mnie:

- Nadzwyczaj ważne
- Bardzo ważne
- Czasami ważne
- Niezbyt ważne
- Nieistotne

Skala oceny – skala odpowiedzi rozciąga się pomiędzy określeniami „wspaniałe” a „złe”, np.

Lekcje matematyki prowadzone są:

- Wspaniałe
- Bardzo dobrze
- Dobrze
- Zadowolająco
- Żle

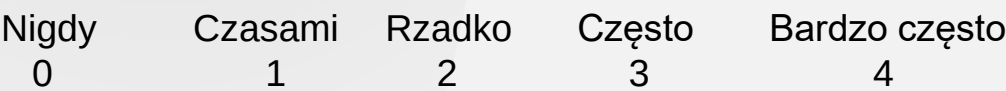
Tabelaryczna skala przymiotnikowa:

Motywy/Częstość	Nigdy	Bardzo rzadko	Rzadko	Często	Bardzo często

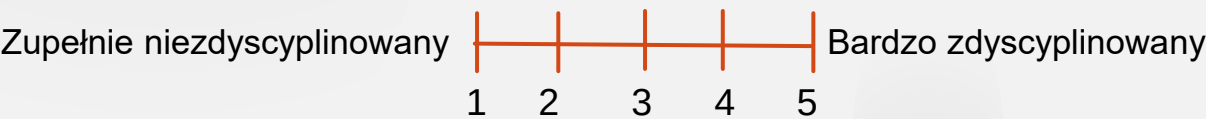
Skala przymiotnikowa liniowa:

Skala cyfrowa:

Skala cyfrowo-przymiotnikowa:

Dobór uczestników badania

Koniecznym warunkiem trafnych i rzetelnych badań pedagogicznych jest właściwy dobór osób do tego rodzaju badań.

Projektując badania, warto by student odpowiedział sobie na poniższe pytania:

- Jakie jednostki (osoby, grupy, instytucje) powinienem zaprosić do udziału w badaniu, aby uzyskać dane, które będą miały faktyczne znaczenie dla znalezienia odpowiedzi na problemy badawcze?
- W jaki sposób dokonam doboru próby badawczej – celowy czy losowy?
- Jaka powinna być liczebność mojej próby badawczej?

Bywa, że dyplomanci mylnie używają pojęcia „próba losowa”, sugerując, że kwestionariusz ankiety trafił losowo do przypadkowych osób, będących reprezentantami populacji generalnej.

Zazwyczaj dyplomanci dokonują celowego doboru uczestników do badań, wskazując na określone cechy, jakie powinny mieć jednostki wchodzące w skład próby badawczej, związane z tematem i celami badań.

Warto też odważnie projektować liczebność próby badawczej. Wykorzystując kreatory kwestionariusza ankiet online oraz kanały komunikacji internetowej w łatwy i szybki sposób możemy dotrzeć do wielu osób spełniających kryteria naszej próby badawczej.

Próba licząca mniej niż 30 osób, to próba mała.

Próba obejmująca od 30 do 100 osób, to próba przejściowa.

Próba składająca się z więcej niż 100 osób, to próba duża.

W badaniach sondażowych rekomendujemy planowanie udziału w nich co najmniej 30 osób.

Aby wysuwać uogólnienia i formułować wnioski, warto zadbać o zebranie danych od dużej próby badawczej, a przynajmniej od próby przejściowej.

5. Projektowanie badań własnych (strona 13 z 15)

34

Prezentacja materiału badawczego i analiza wyników badań

Zgromadzony i uporządkowany materiał badawczy zestawiamy w tabelach i/lub w wykresach.

W tabeli powinny być umieszczone zarówno wskaźniki liczbowe, jak i procentowe.

Wykresy uwydatniają w formie graficznej najważniejsze aspekty rozpatrywanego problemu.

Metody statystyczne wykorzystywane przy gromadzeniu i porządkowaniu wyników badań, służą do wyciągania wniosków z wyodrębnionych cech zbiorów elementów statystycznych.

Chodzi głównie o zaprezentowanie:

- statystycznego rozkładu odpowiedzi na pytania badawcze, czyli jaki odsetek respondentów udzielił odpowiedzi A, jaki odpowiedzi B, itd.
- oraz poszukiwaniu współzależności, czyli korelacji dwu lub więcej zmiennych, czyli jaki odsetek kobiet, a jaki odsetek mężczyzn udzielił odpowiedzi A, lub jaki odsetek osób, które w pyt. 1 odpowiedziały A, w pytaniu 2 odpowiedziały B.
- wyników pomiaru: korelacji zmiennych, średnich wielkości, odchylenia standardowego czy testowania hipotez.

Nie popełnij tego błędu!

W pracach wielu dyplomantów **analiza wyników badań** sprowadza się do słownego przedstawienia danych zawartych na wykresach i w tabelach.

W komentarzach unikaj powtarzania wielkości uwidocznionych na wykresach.

Staraj się je syntetycznie konkludować, przywołując dane z tabeli nr...

Analiza polega na wysunięciu najważniejszych wniosków wynikających z tabel, różnic między zmiennymi, związków i zależności. Powinna być ona przedstawiona pod każdą tabelą.

Poważną wadą raportu z badań jest też brak analizy rozkładu odpowiedzi względem danych metryczkowych. Skoro w kwestionariuszu ankiety zadano pytania np. o wiek lub staż pracy, to oznacza, że są to zmienne ważne, które mogą ujawniać ważne zależności.

Zgromadzony materiał empiryczny **warto interpretować z uwzględnieniem wyników badań innych autorów**, przywołanych w rozdziale teoretycznym pracy.

Tych błędów możesz uniknąć

1. Zbyt długi tytuł. Powinien on być wyrażony skrótowo i syntetycznie, tak sformułowany, by jak najściślej odzwierciedlał treści zawarte w pracy.
2. Niechęć do studiowania literatury związanej z przedmiotem badań i opracowanie rozdziału teoretycznego w oparciu o skromną literaturę.
3. Niechęć do studiowania literatury metodologicznej, co skutkuje błędną interpretacją przedmiotu i celu badań, zmiennych, problemów i hipotez.
4. Brak odwołania do literatury.
5. Błędnie sporządzone przypisy (np. zamieszczanie przypisów tradycyjnych i harwardzkich).
6. Brak uzasadnienia problemu, dlaczego tak określony problem będziemy rozpatrywać. Uzasadnienie powinno opierać się na dotychczasowych osiągnięciach nauki i praktyki.
7. Brak opisu metod i technik badawczych zastosowanych w pracy (błędem jest opis wszystkich metod stosowanych w badaniach pedagogicznych).
8. Brak zmiennych i wskaźników odnoszących się do własnych badań.
9. Brak próby interpretacji wyników badań, czyli uzasadnienia otrzymanych rezultatów.
10. Zniekształcenie struktury całości, np. zbyt obszerny rozdział teoretyczny w porównaniu z rozdziałem empirycznym.
11. Brak korekty stylistycznej i gramatycznej.
12. Brak aneksu.
13. Zakończenie jako zbiór ogólników.
14. Pomijanie sugestii promotora.

.....

Za: S. Korczyński, *Przygotowanie pracy dyplomowej z pedagogiki*,
Warszawa 2013, s. 59.

Dekalog badacza rzeczywistości społecznej

1. Przy podejmowaniu badań bierz pod uwagę nie tylko spodziewane korzyści lub zyski, ale także koszty i straty.
2. Przyjmij osobistą odpowiedzialność za prowadzone badania i ich skutki.
3. Bądź otwarty i uczciwy wobec uczestników badań.
4. Informuj uczestników badań o celach i założeniach badań na tyle, na ile jest to możliwe ze względu na dobro badań.
5. Staraj się jak najlepiej współpracować z dobrowolnymi uczestnikami badań, ponieważ od tego zależy wiele przy realizacji twoich zamierzeń badawczych.
6. Nie wykorzystuj uczestników badań pod żadnym względem. Szanuj także ich czas i cierpliwość.
7. Zapewnij uczestnikom badania ochronę przed wszelkimi szkodami możliwymi do przewidzenia. Jeżeli zaś dostrzeżesz, że uczestnikom badania zagrażają jakieś nieprzewidziane skutki negatywne, to staraj się temu natychmiast przeciwdziałać.
8. Bądź zawsze gotowy do uczciwego wyjaśnienia uczestnikom badania wszelkich wątpliwości, jakie mogą się u nich pojawić.
9. Dbaj o to usilnie, aby uczestnicy badań darzyli ciebie zaufaniem.
10. Pamiętaj, że zasadniczym celem badań powinno być uzyskanie danych zebranych w sposób metodologicznie zasadny i solidny, które mają przyczynić się do rozwijania nauki, a nie do zaspokajania niegodziwych zamierzeń.

Projekt dyplomowy należy złożyć w dziekanacie na co najmniej 20 dni przed wyznaczonym terminem egzaminu dyplomowego.

Należy złożyć **1 egzemplarz dwustronnie zadrukowany**, oprawiony w miękką oprawę oraz **płyte CD z wersją elektroniczną pracy zapisaną w formacie PDF**.

Na płycie CD pożądana jest również prezentacja (np. PowerPoint) do przedstawienia w pierwszej części egzaminu dyplomowego.

Standardy edytorskie

Marginesy	Górny – 2,5 cm Dolny – 2,5 cm Lewy – 3,0 cm Prawy – 2,5 cm	
Czcionka podstawowa	Arial 11 pkt (lub inna bezszeryfowa) lub Times New Roman 12 pkt	
Czcionka przypisów	Odpowiednio do tekstu podstawowego: Arial 9 pkt (lub inna bezszeryfowa) lub Times New Roman 10 pkt	
Tytuły rozdziałów	Odpowiednio do tekstu podstawowego: Arial 14 pkt (lub inna bezszeryfowa) lub Times New Roman 16 pkt Pogrubione , pisane WERSALIKAMI, wyrównane do lewego marginesu lub wyśrodkowane	
Tytuły podrozdziałów	Odpowiednio do tekstu podstawowego: Arial 12 pkt (lub inna bezszeryfowa) lub Times New Roman 14 pkt Pogrubione , wyrównane do lewego marginesu	
Interlinia	1,5 wiersza lub 1,15 wiersza	
Streszczenie w języku polskim i obcym	Jedna strona	
Wyrównanie tekstu	Wyjustowany	
Wcięcie pierwszej linii akapitu	1,25 cm (Tabulator domyślny)	
Numeracja stron	Ciągła, u dołu strony	
Sugerowana numeracja rozdziałów i podrozdziałów	1. Tytuł rozdziału 1.1. Tytuł podrozdziału 1.2. Tytuł podrozdziału 2. Tytuł rozdziału 2.1. Tytuł podrozdziału 2.2. Tytuł podrozdziału	Rozdział I. Tytuł 1. Tytuł podrozdz. 2. Tytuł podrozdz. Rozdział II. Tytuł 1. Tytuł podrozdz. 2. Tytuł podrozdz.

Standardy edytorskie – ciąg dalszy

Tytuły tabel, rysunków, schematów, wykresów – czcionka podstawowa, pogrubiona, wyjustowane.

Źródła pod tabelami, rysunkami, schematami, wykresami – czcionka przypisów, kursywa, wyjustowane.

Konieczne jest poprzedzenie tabeli/rysunku/schematu/wykresu wzmianką w tekście z podaniem numeru, np. Klasyfikację stylów wychowania zawiera tabela 5.

Tabela 5. Klasyfikacja stylów wychowania

Według Diany Baumrind	Według Marii Ryś
autorytatywny	demokratyczny
autorytarny	autokratyczny
permissywny	liberalny

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli zawartość tabeli nie stanowi własnego opracowania, wówczas rodzaj źródła określa się według zasad sporządzania przypisów, np.:

Źródło: J. Basiaga, *Style wychowania w rodzinie*, Warszawa 2015, s. 206.

Wyliczanie – należy używać kropek (·) lub cyfr arabskich.

W wypadku **wyliczania wielopoziomowego** należy stosować:

- do wyliczania dwustopniowego – cyfry arabskie i litery,
- do wyliczania trzystopniowego – cyfry arabskie, litery i kropki (·),
- do wyliczania czterostopniowego – cyfry rzymskie, cyfry arabskie, litery i kropki (·).

Należy pamiętać, że:

- jeżeli do wyliczania używa się kropek (·), cyfr arabskich lub liter zakończonych nawiasem (np. 1) 2)... a) b)...), to punkt rozpoczyna się z małej litery i kończy przecinkiem, np.:
 - autentyczność,
 - empatyczność,
 - zaangażowanie.
- jeżeli do wyliczania używa się cyfr arabskich zakończonych kropką (np. 1. 2. ...), to zdanie rozpoczyna się wielką literą i kończy kropką, np.:
 1. Prawo rodziców do określania wychowania i rodzaju nauczania ich małoletnich dzieci.
 2. Prawo rodziców do wyboru szkoły dla dziecka.

Standardy edytorskie – ciąg dalszy

W całej pracy należy stosować jednolity system oznaczania rozdziałów i podrozdziałów, przypisów, rysunków, tabel, schematów i załączników.

Każdy rozdział i inne części pracy, jak wstęp, zakończenie, bibliografia, aneksy, spis tabel, należy zaczynać od nowej strony.

Nie należy stawiać kropki po tytule pracy ani na końcu tytułów rozdziałów i podrozdziałów, tytułów tabel, wykresów.

Cytaty

Cytat jest przytoczeniem fragmentu czyjejś wypowiedzi. Krótkie cytaty należy umieszczać w tekście głównym i wyróżniać je za pomocą cudzysłowu, np.

Jak wspomniał Robert Cialdini: „Wszystko to ma poważne konsekwencje na przykład dla procesu wychowania dzieci”¹.

Numer przypisu stawiamy za cudzysłowem i dopiero za nim - kropkę kończącą zdanie cytatu.

Jeżeli w cytowanym fragmencie znajdują się wyrazy lub wyrażenia ujęte w cudzysłów, należy w takim przypadku użyć cudzysłowu francuskiego <<>>, np.:

„Dowody te możemy znaleźć zarówno tuż za progiem własnego domu, jak i w odległych nam, <<prymitywnych>> kulturach”².

Dłuższe fragmenty cytowanych dzieł należy wydzielić z tekstu zasadniczego pracy poprzez oddzielenie od góry i od dołu pustym wierszem. W takim przypadku nie ma konieczności ujmowania cytowanego fragmentu w cudzysłów. Sam cytowany fragment powinien być napisany mniejszą czcionką.

Opuszczenie fragmentu cytatu jest oznaczane wielokropkiem ujętym w nawias kwadratowy, np..

„Problemy, które napotykają nauki pedagogiczne [...] stają się wyraźne w sytuacji precyzowania specyfiki pedagogicznych metod badawczych”³.

Przypisy

Przypisy pełnią różne funkcje. W pracach dyplomowych najczęściej posługujemy się **przypisami źródłowymi zasadniczymi i rozszerzonymi oraz odsyłającymi**.

Przypis źródłowy zasadniczy zawiera następujące dane: inicjał imienia, nazwisko autora, przecinek lub dwukropek, tytuł dzieła (kursywą), nazwę wydawcy (fakultatywnie), miejsce i rok wydania, numer strony lub stron.

Przypis źródłowy rozszerzony zawiera oprócz źródła zasadniczego informacje wyjaśniające lub poszerzające omawiane poglądy, by w tekście zasadniczym nie zaburzały toku rozumowania.

Przypis odsyłający zawiera informację o tym, co zostało już wcześniej przedstawione (w innym miejscu pracy), co będzie później lub gdzie należy poszukiwać bardziej pogłębionej wiedzy na sygnalizowany problem (tu podajemy pełne źródła zasadnicze), np. Przykłady przypisów odsyłających na s. 25 niniejszego opracowania.

Jeśli chodzi o sposób zapisu przypisów, to najczęściej w pracach dyplomowych stosuje się przypisy tradycyjne (oksfordzkie), czyli w tekście głównym w indeksie górnym wprowadzamy odsyłacz liczbowy (automatyczny przypis dolny), któremu odpowiada identycznie oznaczony przypis zamieszczony u dołu strony, zawierający informacje o cytowanej publikacji lub komentarz.

Przypisy literaturowe i dygresje zamieszczone na dole strony numerowane są automatycznie z linią oddzielającą od tekstu zasadniczego.

W całej pracy obowiązuje numeracja ciągła przypisów.

W całej pracy należy stosować jednolity system znaków oddzielających poszczególne elementy przypisu.

W całej pracy należy też stosować jednolity system skracania przypisów pozycji wielokrotnie przywoływanych, tzn. należy stosować określenia w języku polskim **albo** w języku łacińskim, np. **Tamże i dz. cyt.** LUB **Ibidem i op. cit.**

Należy pamiętać, że każdy przypis kończy się kropką.

Zasady sporządzania przypisów

1. W wypadku pozycji powoływanej po raz pierwszy należy podać: inicjał imienia i nazwisko autora (autorów), tytuł pracy (kursywą), wydawnictwo (element nieobowiązkowy), miejsce i rok wydania, stronę/strony, np.:

1. F. Bereźnicki, *Dydaktyka szkolna dla kandydatów na nauczycieli*, Impuls, Kraków 2015, s. 22.
2. D. Jankowski, K. Przyszczykowski, J. Skrzypczak, *Podstawy edukacji dorosłych*, Wydaw. Naukowe UAM, Poznań 2003, s. 11-19.

2. W wypadku pracy zbiorowej w pierwszej kolejności podaje się inicjał imienia i nazwisko autora rozdziału/artykułu/hasła w encyklopedii, następnie tytuł rozdziału/artykułu/hasła w encyklopedii, kolejno inicjał imienia i nazwisko redaktora/redaktorów pracy zbiorowej, tytuł pracy zbiorowej, wydawnictwo (element nieobowiązkowy), miejsce i rok wydania, stronę/strony, np.:

3. E. Filipiak, M. Wiśniewska, *Opieka i wychowanie. Późna faza dorastania*, [w:] A.I. Brzezińska (red.), *Niezbędnik dobrego nauczyciela. Seria 2, T. 6*, IBE, Warszawa 2014, s. 15-18.

3. W razie kolejnych powołań tej samej pozycji podajemy tylko dwa pierwsze słowa tytułu + wielokropek, następnie skrót określenia „pozycja cytowana” (po łacinie op. cit.) oraz stronę/strony.

4. F. Bereźnicki, *Dydaktyka szkolna...*, dz. cyt., s. 35.

4. W wypadku artykułów z czasopism podaje się: inicjał imienia i nazwisko autora, tytuł artykułu (kursywą), tytuł czasopisma (w cudzysłowie, każdy wyraz wielką literą) oraz rok wydania, numer czasopisma, stronę/strony, np.:

5. E. Korulska, *Funkcjonowanie dzieci z autyzmem w warunkach szkoły ogólnodostępnej, czyli integracja w szkole nieintegracyjnej*, „Konteksty Pedagogiczne” 2013, nr 1, s. 55.

5. Jeżeli pozycja jest powoływana kolejno po sobie, przykład przypisu jest następujący:

6. F. Bereźnicki, *Dydaktyka szkolna...*, dz. cyt., s. 35.
7. Tamże.
8. Tamże, s. 42.

Zasady sporządzania przypisów – ciąg dalszy

6. W wypadku korzystania z przepisów prawa (aktów normatywnych) należy podać rodzaj aktu prawnego (ustawa, rozporządzenie, zarządzenie), datę wydania, tytuł oraz numer Dziennika Ustaw i pozycję, np.:

9. *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe*, Dz. U. 2017, 59, art. 83.1.

7. Jeżeli korzysta się z materiałów wewnętrznych badanej placówki, treść przypisu jest następująca

10. *Analiza zatrudnienia w latach 2000-2020*, materiały wewnętrzne placówki ABC, maszynopis powielony, Gryfice 2020, s. 13.

8. W wypadku korzystania z roczników statystycznych przykład przypisu jest następujący:

11. *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2022*, GUS, Warszawa 2022, s. 207, tablica 132.

9. W wypadku korzystania z zasobów internetowych oprócz autora i tytułu tekstu/bloga należy podać adres strony internetowej i datę skorzystania z danego materiału:

12. I. Rochowska, *Znaczenie zabawy w rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym*, file:///C:/Users/ZPSB/Downloads/874-Tekst%20artyku%C5%82u-1669-1-10-20170706.pdf, [dostęp: 25.11.2022 r.].

Jeśli na stronie nie jest podany autor tekstu, przypis należy rozpocząć od tytułu tekstu.

Długi adres internetowy można skrócić przy pomocy dostępnych serwisów skracających adres URL, np. tiny.pl, bitly.pl.

10. Chcąc odesłać czytelnika do informacji, które zostały już wcześniej przedstawione lub będą później omówione (w innym miejscu pracy), a także wskazując gdzie należy poszukiwać bardziej pogłębionej wiedzy na sygnalizowany problem, należy stworzyć przypis odsyłający, np.:

13. Zob. Rozdział 2. niniejszej pracy.

14. Szerzej na ten temat pisze: M. Guziuk, *Podstawy metodologiczne prac promocyjnych*, Fundacja Studiów i Badań Edukacyjnych, Warszawa 2005, s. 15-45.

Literatura / Bibliografia

Bibliografia jest uporządkowanym spisem wszystkich źródeł cytowanych lub wykorzystanych przez autora pracy.

W wykazie literatury (bibliografii) mogą być ujęte **tylko pozycje, na które znalazło się powołanie w przypisach do pracy** (cytowanie albo odesłanie).

Pozycje w wykazie literatury należy uporządkować alfabetycznie. Wskazane jest stworzenie listy numerowanej.

W bibliografii (inaczej niż w przypisach dolnych) **pierwszym elementem jest nazwisko autora/redaktora** (w przypisie jest to inicjał imienia autora).

Bibliografia może być podzielona na: pozycje książkowe, czasopisma oraz inne źródła, np.: strony internetowe, akty prawne.

W bibliografii nie podajemy stron, do których odwoływaliśmy w przypisach.

Wykaz tabel/rysunków

Wykaz tabel umieszcza się na końcu pracy dyplomowej. Każda pozycja spisu tabel/rysunków powinna zawierać numer kolejny tabeli/rysunku, tytuł oraz numer strony, na której jest umieszczona.

Ostatecznej oceny pracy, w oparciu o przyjęte kryteria oceny zawarte w arkuszu recenzji, dokonują promotor i recenzent.

Dla studiów I stopnia kryteria są następujące:

	I. Ocena koncepcji badań	Ocena w pkt.
1.	Sformułowanie celu/-ów pracy	
2.	Sformułowanie problemu i pytań badawczych	
3.	Układ i struktura projektu	
4.	Trafność doboru metod i narzędzi badawczych	
5.	Aktualność pracy i istotność podjętego tematu	
6.	Przebieg/organizacja procesu badań własnych	
	Łącznie max. 30 pkt.	
	II. Ocena źródeł informacji	Ocena w pkt.
1.	Dobór literatury (aktualność, odpowiednia ilość, adekwatność do podjętego tematu)	
2.	Zakres wykorzystania wyników dotychczasowych badań naukowych	
3.	Analiza i interpretacja wyników badań własnych	
	Łącznie max. 15 pkt.	
	III. Merytoryczna ocena projektu	Ocena w pkt.
1.	Zgodność treści z tematem i celem pracy	
2.	Prezentacja wyników badań	
3.	Umiejętność formułowania wniosków	
4.	Umiejętność formułowania rekomendacji i zaleceń	
5.	Rozwiązanie sformułowanego problemu badawczego i/lub weryfikacja hipotez badawczych	
6.	Stopień realizacji zakładanego/ych celu/ów projektu	
7.	Walory praktyczne, możliwość implementacji	
8.	Kompletność projektu (wstęp, zakończenie, streszczenie w języku obcym, załączniki, kwestionariusz ankiety, wnioski, rekomendacje, cel, problemy badawcze, wszystkie spisy, bibliografia itp.)	
	Łącznie max. 40 pkt.	
	IV. Ocena redakcji pracy	Ocena w pkt.
1.	Poprawność językowa i technika pisania (analiza stylu wypowiedzi, zrozumiałość, ścisłość, dokładność, przejrzystość, poprawność argumentowania)	
2.	Redakcja przypisów i odsyłaczy, spisy treści	
3.	Poprawność edycji, składu tekstu i graficznej prezentacji danych itp..	
	Łącznie max. 15 pkt.	
	V. Uzasadnienie i inne uwagi oceniające projekt (pole obowiązkowe)	

Recenzje pracy dyplomowej (promotora i recenzenta) są jawne i udostępniane studentom przed egzaminem dyplomowym.

Przebieg egzaminu dyplomowego określa procedura dyplomowa dla studiów pierwszego stopnia na kierunku Pedagogika wprowadzona Zarządzeniem Rektora ZPSB w Szczecinie 14/2022.

Egzamin dyplomowy przeprowadza Komisja Egzaminów Dyplomowych.

W skład Komisji Egzaminów Dyplomowych wchodzi:

- Dziekan, Prodziekan lub Rektor lub wskazany samodzielny pracownik naukowy, jako przewodniczący Komisji,
- Promotor projektu dyplomowego,
- Recenzent projektu dyplomowego.

Przebieg egzaminu: Student przedstawia prezentację wyników badawczych projektu dyplomowego oraz odpowiada na pytania według następującej struktury:

- pytanie 1 – zagadnienia kierunkowe,
- pytanie 2 – zagadnienia specjalnościowe,
- pytanie 3 – prezentacja projektu dyplomowego (np. w Power Point) i dodatkowo pytanie dotyczące problematyki podjętej w projekcie dyplomowym sformułowane przez Recenzenta.

Pytania egzaminacyjne: Podstawą dla dwóch pierwszych pytań są listy zagadnień i obszarów problemowych, opracowanych przez wyznaczony przez Dziekana zespół wiodących pracowników kierunku, (łącznie minimum 40 pozycji). Obie listy są udostępniane studentom przystępującym do egzaminu dyplomowego na stronie internetowej Uczelni. Pytanie dotyczące problematyki podjętej w projekcie dyplomowym przygotowuje Recenzent pracy.

Ocena końcowa, czyli ta, która pojawi się na dyplomie to suma następujących czynników:

- 70% ze średniej wyników egzaminów i zaliczeń z całości studiów;
- 15% ze średniej z oceny pracy dyplomowej promotora i recenzenta;
- 15% ze średniej ocen uzyskanych na egzaminie dyplomowym.

Od paru lat obserwujemy zwiększający się odsetek studentów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi. Dotyczy to zarówno studentów z (nie)zdiagnozowanymi objawami szeroko rozumianego spektrum zaburzeń autystycznych, jak i studentów z niepełnosprawnościami wzroku, słuchu, ruchu itd.

W związku z tym Uczelnia przewiduje specjalne działania związane z zabezpieczeniem tych szczególnych potrzeb i wsparciem dla studenta w procesie dyplomowania. Możliwe jest przyznanie większej liczby godzin na współpracę promotora ze studentem z niepełnosprawnością.

W procedurze wsparcia dla studentów z niepełnosprawnościami w ZPSB znajdziemy opis **rozwiązań alternatywnych ułatwiających proces studiowania, w tym proces dyplomowania**. Rozwiązania takie można zastosować na wniosek studenta po konsultacji z Pełnomocnikiem i Koordynatorem ds. Osób z Niepełnosprawnościami.

Procedura wsparcia dla studentów z niepełnosprawnościami w ZPSB zawiera opis rozwiązań alternatywnych ułatwiających studiowanie osobom z niepełnosprawnościami.

Tekst procedury dostępny jest na stronie internetowej ZPSB:
strefa studenta → Uczelnia dla osób z niepełnosprawnościami:

<https://www.zpsb.pl/wp-content/uploads/2022/05/Procedura-wsparcia-dla-studentow-z-niepelnosprawnosciami-w-ZPSB.pdf?x25523>

Pełnomocnik i Koordynator ds. Osób z Niepełnosprawnościami –
mgr E. Piechowiak (tel. 91 814 94 50).